

יעל במדריכת-צופים בג'מבורי (1953)
הפגנה נגד אבא

למענו, הודיע להם פיתאום באנגלית לבצע DISENGAGEMENT (ניתוק) מגע עם האויב. הפסקת קרב. הם לא האמינו למישמע אוזניהם וביקשו כי טלפון הבינלאומי מאחד מירידי דיון לפרש להם את המילה ואת הכוונה.

כדי להגיע לשילטון, חייב אדם להתמקד בליכולו בשאיפה זו, כמו שעושה שומעון פרס, "החותר הבלתי נלאה". ואילו דיון התפור בכמה שאיפות. השאיפה לכיבושים מיניים בלתי פוסקים, ששלטה בחייו במשך כמה שנים טובות, והשאיפה הבלתי-מרוסנת לצבירת כסף.

ניסיתי לאיפסם לגלות את מקורה של תכונה זו. ההסבר הפשוט ביותר היה נעוץ בתנאיה העוני של ילדותו. חייטי זמנ'ה בנהלל באמצע שנות ה-30, ואני יודע מה רב היה העוני והמחסור במושב, בשנים שבהן גדל שם. דיון, טיכעי שאדם הזוכר מחסור בילדותו ירצה לאחר מכן לצבור רכוש. הסבר אחר נעוץ בפסיכולוגיה של בעל מוס גופני, האחוז בפאניקה תת-הכריתית מתמדת שמא ייהרס עולמו והוא ייוותר חסר-אונים.

אבל אין רי בהסבר זה. גם אחרים גדלו במושבים של אז, בתנאים רומיים, ולא נפלו קורבן לתשוקה זו.

דיון גדל בבית בלי הורים. אביו שמואל ואמו רבורה היו שניהם עסקנים פעילים מאוד, שעשו את זמנם מחוץ לבית. יתכן כי דיון צבר כסף

נשאר רק ויכרן חמקמק של איש מעניין, רב-הפוכות. אם מתכוונת יעל להפכו לגיבור מופחלץ בבית-מיקרש, שבו תהיה היא הכוונה הגדולה — יהיה זה חבל שבכתיבים.

איזה מין אדם היה משה דיון? מה היה אמיתי בו? מרוע ויכרו חמקמק מק בליכר, עד כי קשה לקבוע כיום מה עשה, בעצם, במה דגל, את מה הוא ייצג?

עקבתי אחריו מקרוב, משלב מוקדם, עקיב צמוד. כבר סיפרתי לא פעם מדוע: בראשית שנות ה-50 השביע אותי יצחק שדה שלא להסיר ממנו עין. שדה, אדם שהערכתיו מאוד, ראה בדיון, שהיה חניכ, דיקטטור בכוח, הרפתקן מסוכן, אדם חסר-מוסר וחסר-מעצורים, המסוגל להוביל את המדינה לאבדון. בערך כמו שמתייח סיס כיום לאריאל שרון.

טיפלתי בדיון על סמך הנחות אלה. הן התאמתו בחלקן. בשנות ה-50 הוביל דיון את המדינה, יחד עם דוד בן-גוריון ושימעון פרס, בדרך שבה הלכה: ברית עם צרפת ושאר הגורמים הקולוניאליים, מילחמת-חורמה בלאומיות הערבית. הוא קבע את פסי המסילה, שעל ליהם מתנהלת הרכבת הלאומית עד עצם היום הזה.

לאחר מכן, בתקופה הרת-האסון שבין מילחמת-ששת-הימים ומילחמת-יוסיכפיריים, ניצח דיון על החגיגה

ב-1959 פירסמה את סיפורה הראשון, באנגלית כמובן, והותקפה מכל עבר. הדבר נראה לרבים כהגירה ממש, כירידה נפשית מן הארץ. גולדה מאיר התנפלה עליה, וכך כל מי שהיה משהו. החלטתי לבחור בה כנאשתי השנה, כדי לנתח את המעבר מרור הבנים (דיון ועמיתיו) לרור-הנכדים המנוכר. כתבתי את הכתבה בבית-מלון בצפת, ובמיקרה שהו שם אז גם הבן גוריונים. פולה בן-גוריון, שחיככה אותי משום-מה, תפסה אותי באחד הבקרים לשיחת-נפש של חצי-יום. שאלתי אותה על יעל, והיא השמיצה אותה בחרוה וועמת. היא שנהא אותה ממש.

באותם הימים קיבלתי מיכתב מיעל, ששהתה באמריקה, ובו התגוננה מפני ההתקפות עליה בארץ. זה היה מיכתב פאטטי מאוד: היתה בו רשימה ארוכה-ארוכה של כל האנשים המפורסמים בעולם שעיימם קשרה קשרים. היתה זאת ועקה פאטטית לחיבה ולהכרה, אך זה נראה כמו רשימה של אספן. אביה אסף עתיקות. יעל אספה אנשים מפורסמים, כולם מבוגרים ממנה בהרבה.

פעם נסעתי עם רות ויעל לסיוור בארץ. עם רות דיון התיירתי כאשר ביקשה ממני שלא לפרסם את חליפת-המיכתבים שבין דוד בן-גוריון ודב ירמיה, שהתלונן על חייהם הפרועים והפומביים של דיון. היו בפיה סיבות טובות, ועיכבתי את הפירסום במשך

אורי אבנרי מספר זיכרונות על מישפחת דיון

להיות נכונים וחמושים, חוקים ונוקשים — או כי תישמט החרב מאגרופנו, ויכרתו חיינו.

זוהי פסימיות טוטאלית באיצטלה מיליטריסטית, חוסר-אמונה המוחלט באפשרות של פיתרון של שלום, של התפייסות היסטורית. את הפסימיות הזאת הוריש דיון למדינה — ונרמזה כי זוהי ירושתו היחידה. היא התחבאה מאחורי החיוך הניצחני, חסר העליצות, שיהיה כמסיכה על פניו, ובניצוץ שבעינו האחת, שבה התעורר בסוף ימיו במהירות.

הוא לא האמין בעתיד. הוא ניתק את עצמו ממשפחתו — יעל מנסה להעניק לתופעה זו הילה כמעט רומנטית, אך לשוא. הוא שם את מיבטחו בכסף וברכוש. את כל זה הוריש לרחל, מבלי להתיר לילדיו שלו דבר וחצי-דבר.

רחל מכרה את הבית, שיכול היה לשמש כמוסיון לאיש אתר של האמין חה. הוא לא רצה בכך. הוא לא האמין בעתיד, וכאילו מחק את עצמו מנוף המדינה. הפולחן שמנסה יעל לייסד לא ישנה זאת.

קודרת. הוא לא היה די טיפש כדי להתפתות לשיכרון הגיוני, מן הסוג המציף כיום את המדינה. הוא לא היה שותף לאמונה הפרימיטיבית של שרון-רפוליכנא שאפשר לדפוק את הערבים כל העת. דיון היה רחוק מלהיות טיפש.

הפסימיות העמוקה שלו מתגננת ביצירתו החשובה ביותר — הנאום שנשא ביום הולדתו ה-41 על קיבו של רועי רוטנברג, שנהרג במאבק על גבול רצועת-עזה: "אלינא נטיח היום אשמות אל הרוצחים: מה לנו כי נטען על שינאתם אלינו? שמונה שנים האנשים יושבים במחנות-הפליטים אשר בעזה, ולמול עיניהם אנו הופכים לנו לנחלה את הארמים והכפרים בהם ישבו הם ואבותיהם..."

"דור ההתנחלות אנו, ובלי קובעי הפלדה ולוע התותח לא נוכל לטעת עץ ולבנות בית."

"אל נירטע מלראות את המשטמה המלכה וממלאת חיי מאות אלפים ערבים, היושבים סביבנו. לא נסב את עינינו, פן תחלש דינו."

זו גזירת רורנו, זו ברירת חיינו —

ורכוש בצורה כפייתית מפני שבילדותו חסרו לו חיבה וביטחון.

השבוע שזוהתי על כך עם אדם, שהיה מקורב לו במשך תקופה ארוכה, והוא נירב סיבה נוספת. המפתח לאופיו של דיון היה, לדבריו, הפסימיות העמוקה שלו. דיון לא האמין בעתיד. הוא לא האמין בעתיד המדינה. כשמישהו אמר לו שלעת זיקנה יוכל לחיות מן הקיבוצה שתגיע לו כרמטכ"ל וכשר לשעבר, השיב: "אתה באמת מאמין שהמדינה תהיה מסוגלת או לשלם גרוש למישהו?"

אבל, לדעת האיש, היתה הפסימיות של דיון עמוקה עוד יותר. הוא פשוט לא האמין בקיום המדינה לאורך ימים. אני נוטה להסכים להערכה זו. האקדמיים המפורסם של דיון, מדיניות התוקפנית הבלתי-נלאית, נבעה מחזות

הגדולה שהובילה אל האסון. הוא היה הנחלן האמיתי — מפוכח, מוכוכם וגמיש — שהפך את שהותנו בשטחים הכבושים לעובדת-קבע. אבל בדיעבד ברור כי שדה הפריז בהערכתו. דיון לא היה מעולם ריקן-סטורבוכות, אף שלא פעם נראה כך. היה חסר לו, לדעתי, עמודי-השדרה שאיפה המוחלטת לשילטון העליון, כפי שיש לשרון. לדעתי, הוא פחד מפני האחריות העליונה. לכן היה ונשאר תמיד מ'2 של מישור שנטל את האחריות על עצמו: בן-גוריון, גולדה מאיר, מנחם בגין.

אילו באמת רצה דיון להגיע לשילטון, היה יכול להגשים שאיפה זו כמה פעמים. אבל כל פעם, כשהתקרב לכך, הרס את הסיכויי במו ידיו. כאשר התארגנו אורחים כדי להקים תנועה

כמה שנים. את רות חיכבתי תמיד, בשל התלהבותה ופעלתנותה. במשך יום הגנסייה — רות נהגה במכונית, וביקונו בכפרים של דרווים שעברו למען משכית — מתחה יעל כיקורת מתמדת על אמה, כאילו היתה היא האם, ורות הבת. אמרתי להן: "רות לא תתבגר לעולם, ויעל לא היתה אף פעם ציירה."

אחרי מילחמת ששת-הימים נישאה יעל לרב שיאון, נרגעה והתמסדה. מאז לא החלפנו מילה. עם מות אביה, עוסקת יעל בטיפוח פולחן האב, תוך התחרות עם אשתו השנייה, רחל. העובדה שאביה, שהיה קמצן חולני בחייו, הוריש את כל רכושו הרב לרחל, ולא השאיר דבר לילדיו, לא שנתה את החלטתה של יעל לטפח פולחן זה. אולי אין זה צורך לזרז ספר על פי פרק אחד, אך נרמזה לי שאין בו קשר רב לרגשות אמיתיים. יעל מתארת יפה מאוד מה שהיה צריך להיות, אך לא מה שהיה באמת.

אם כן — חבל. דיון לא השאיר אחריו דבר — לא ציירה פוליטית, לא מעשה מגובש, לא הגות מגובשת.

יעל בסופרת מתחילה (מארס 1959)
קצת קיטש לבר-מיצווה

יכולה להשתחרר מהזיכרונות. אחד הסיפורים הצפוי ועולה מול עיניה, הוא פגישה ארוכה שהיתה לדיון עם הרקנית מארתה גרהם, שביקשה לפגוש בדיון לחמש דקות. השיחה התארכה כשלוש שעות, והתגלגלה לאלת היופי המצרית. דיון אחז בידה של רחל ואמר לגרהם: "בשבילי, רחל יפה, טהורה וחכמה כמו אלתי-היופי הקדמונית!"

רחל מקפידה לשמור על דיאטה רצחנית. ימים שלמים היא צומה, כדי לשמור על מישקל קבוע. לא מכבר עברה ניתוח קל בעיניה, וכשהיא יוצאת לרחוב היא מקפידה על הופעה מרשימה.

בחודשים הקרובים היא תעדיף להסתגר, עד שיעבור הגל הנוכחי של ההתקפות עליה מצד צאצאי בעלה האהוב.

שוב ושוב מצלצל באוזניה אימרה שהיא עצמה אמרה אותה מייד אחרי פתיחת צוואתו של דיון: "מבין השלושה, יעל תדרוך אותי עד יום מותי!"

עלפי צאצאי דיון, כפי שזה בא לידי ביטוי לא-אחת בעבר, רחל היא שאילצה את דיון לכתוב את הצוואה כפי שכתב. רחל נזכרה באחרונה בפגישה שהיתה לדיון, ערב מותו, עם מבקרת-סיפורות וטלוויזיה, במיסעדה בשדרות רוטשילד בתל-אביב. באותה פגישה, בשעת צהריים, ביקש דיון להגיש את התריסים, מכיוון שהדבר היקשה על ראייתו, אבל לא על כושר חשיבתו. במהלך הארוחה הירצה דיון הרצאה בנויה-לתלפיות על חשיבות תוכנית האוטונומיה של מנחם בגין לפלסטינים בגדה.

אלת-יופי קדמונית!

רחל אינה יכולה לשכוח שהוא אמר לה שוב ושוב: "לעולם לא אתגרש מרותי". לבסוף, רק אחרי שרות, אשתו הראשונה, ביקשה את הגט — הוא נעתר לבקשתה. כשהיא נמצאת לבדה, אין רחל

גירסתה של רחל, כפי שפורסמה במלואה בהעולם הזה (26.10.83), שלפיה רק היא, רחל, היתה לצידו של דיון במותו.

עלפי יעל, גם היא ובעלה, דב שיאון, היו נוכחים ברגעים אלה לצידו של דיון. אבל זה, כנראה, לא עשה רושם רב על הגוסס.

האם הצוואה נכתבה כשרדיו היה בהכרה מלאה?

רק ראש עיריית תל-אביב שלמה (צ'יץ') להט, מקפיד להזמין לא-רועים.

מהשיחות איתה מתקבל הרושם שהיא מקפידה על כל הוצאה קטנה כגדולה. לחברה טובה אמרה פעם: "היום אני כבר לא יכולה לצאת לחו"ל" עשר פעמים בשנה. היא רוכשת שמלות בעיקר בכירות מיוחדות. בספר החדש מתמודדת יעל עם

אחרי פתיחת צוואתו של משה. פירסום המיכתב, שרחל ציפתה לו, הוכיח לה את עצמת של כמה מחבריה הטובים, שהזיכרו אותה אחרי מותו של משה לכל תנו מרצונה אגורה אחת לבנים שנושלו מהצוואה.

אחרי פתיחת הצוואה הופעל עליה מכבש כבד, והיא העבירה לשלושה, בניגוד לרוח הצוואה, 150 אלף דולר, שחולקו ביניהם שווה בשווה. התוצאה — לא רגיעה בהתקפות עליה, אלא הסלמה.

בניגוד לתרמית האופפת אותה, חיה רחל בשנים האחרונות כבדידות מזהירה. מרירתה במגדלי דוד הויתקניים, שמונתה רכש עבודה משה דיון, היא ממעטת לצאת ולראות חברים וידידים. פשוט אין לה. בעבר דאגה אסתר רובין, אלמנת הצייר ראובן רובין, להוציא אותה לאירועים. כך עשו גם בהרב ויגור ארצות הברית בארץ, סם לואיס ואשתו. אך מאז שעזבו הלואיסים את הארץ, בתום תקופת כהונתם כאן, צומצם עד מאוד מיספר הופעותיה הפומביות של רחל.